

کسری بودجه سال ۱۳۸۲ از دارایی‌های سرمایه‌ای و مالی تأمین می‌شود

اشاره:

بودجه عمومی دولت، سندی است که در آن درآمدها و هزینه‌های بخش عمومی برای یک دوره مشخص مالی که به طور معمول یک سال است، پیش بینی می‌شود. لایحه بودجه عمومی دولت که در قالب بودجه کل کشور به مجلس شورای اسلامی برای بررسی و تصویب نهایی ارایه می‌شود، اهداف و برنامه‌های اقتصادی بخش عمومی را نشان می‌دهد و فعالیت‌های مورد توجه دولت با کسب اجازه از مجلس و تخصیص منابع مورد نیاز، عملیاتی و اجرا می‌شود.

اهداف اقتصادی مورد نظر دولت و به طور کلی بخش عمومی از جمله مبارزه با تورم، تحریک رشد اقتصادی، اشتغال‌زایی و کارآفرینی، رونق صادرات و... در قالب بودجه‌های سالانه می‌تواند تعقیب و محقق شود.

رشد درآمدها و هزینه‌های بودجه عمومی دولت، به ویژه در کشورهای در حال توسعه که نیازمند سرمایه‌گذاری برای گسترش زیرساخت‌های اقتصادی هستند، امری طبیعی است. با این وجود افزایش سرمایه‌گذاری‌های دولت می‌تواند در کوتاه‌مدت تورم‌زا و محرک رشد اقتصادی باشد.

در این گزارش نگاهی به لایحه بودجه سال ۱۳۸۲ کل کشور و بودجه عمومی دولت داریم و نقاط قوت و ضعف آن را بررسی می‌کنیم.

درصدی بودجه شرکت‌های دولتی،	در لایحه بودجه سال ۱۳۸۲ سهم
بانک‌ها و مؤسسات انتفاعی وابسته	بودجه عمومی دولت ۳۸/۱ درصد و
به دولت ناشی شده از تورم سال	بودجه شرکت‌های دولتی، بانک‌ها و
جاری که حدود ۱۵ درصد تخمین	مؤسسات انتفاعی وابسته به دولت با
زده می‌شود، اندکی بیشتر است این	۲۴ درصد رشد نسبت به مصوبه
امر نشان‌دهنده آن است که دستیابی	بودجه سال ۱۳۸۱ از سوی
به رشد اقتصادی ۶ درصدی مورد	رییس‌جمهوری تقدیم مجلس شورای
توجه دولت است.	اسلامی شد.
رشد ۲۴ درصدی بودجه کل	
کشور که از افزایش ۱۹/۹ درصدی	
بودجه عمومی دولت و رشد ۲۶/۵	

مؤسسات انتفاعی وابسته به دولت
۶۴/۱ درصد است که با کسر ۲/۲
درصد ارقام دو بار منظور شده، باز
هم این واقعیت را نشان می‌دهد که
هنوز نهادهای وابسته به دولت سهم
قابل توجهی در بودجه کل کشور
دارد و بخش عظیم اقتصاد ملی تحت
سلطه دولت و نهادها و دستگاه‌های
وابسته به آن است.
با وجود تأکید دولت و قانون
برنامه سوم به کوچک شدن حجم

دولت و تصدی‌گری آن بر امور اقتصادی، هنوز سهم بخش عمومی در اقتصاد ایران با توجه به رشد ۲۶/۵ درصدی بودجه شرکت‌های دولتی، بانک‌ها و مؤسسات انتفاعی وابسته به دولت، قابل توجه است و ضرورت دارد که با تسریع و توسعه

خصوصی‌سازی در کشور این سهم تقلیل پیدا کند.

بر اساس گزارش سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور، بودجه کل

کشور در سال ۱۳۸۲ از حیث دریافت‌ها و پرداخت‌ها بالغ بر ۸۵۹۷۴۳ میلیارد ریال (حدود ۱۱۱/۹۷ میلیارد دلار) است که از این رقم ۳۲۷۵۰۵ میلیارد ریال (معادل ۴۰/۹ میلیارد دلار) بودجه عمومی دولت و ۵۵۱۴۷۱ میلیارد ریال (معادل ۶۸/۹ میلیارد دلار) بودجه شرکت‌های دولتی، بانک‌ها و مؤسسات انتفاعی است که ۱۹۲۳۳ میلیارد ریال ارقام دو بار منظور شده نیز از آن حذف گردیده است.

با نگاهی به بودجه عمومی دولت، مشاهده می‌شود که ۸۷/۱ درصد آن منابع و مصارف عمومی به میزان ۲۸۵۱۶۲ میلیارد ریال و ۱۲/۹ درصد آن درآمد اختصاصی و هزینه از محل آن به مبلغ ۴۲۳۴۲ میلیارد ریال می‌باشد. منابع عمومی بودجه سال ۱۳۸۲ شامل ۹۷۲۳۸

میلیارد ریال درآمدها (۷۹۳۹۳ میلیارد ریال درآمد عمومی ملی و ۱۷۸۴۵ میلیارد ریال درآمد عمومی استانی)، ۱۲۶۱۷۰ میلیارد ریال واگذاری دارایی‌های سرمایه‌ای و ۶۱۷۵۴ میلیارد ریال واگذاری دارایی‌های مالی است.

میلیارد ریال و اعتبارات استانی ۱۶۰۰۳ میلیارد ریال است. بخش سوم مصارف عمومی، تملک دارایی‌های مالی به ارزش کل ۳۴۶۴۹ میلیارد ریال است.

بنابر گزارش سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور، گرچه بودجه عمومی دولت از

حیث منابع و مصارف متعادل است، لیکن از نظر اجزای تشکیل‌دهنده آن با کسری بودجه عمومی به میزان ۷۱۸۱۲

بر اساس گزارش سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور، جمع منابع عمومی دولت در لایحه بودجه سال ۱۳۸۲ نسبت به مصوبه بودجه سال جاری ۱۸/۷ درصد رشد دارد که ناشی از ۱۷/۶ درصد افزایش درآمدها، ۲۳ درصد رشد واگذاری دارایی‌های سرمایه‌ای و ۱۲/۳ درصد افزایش واگذاری دارایی‌های مالی است.

اما جمع مصارف بودجه عمومی دولت ۳۲۷۵۰۵ میلیارد ریال است که شامل ۴۲۳۴۲ میلیارد ریال از محل درآمد اختصاصی و ۲۸۵۱۶۲ میلیارد ریال مصارف عمومی دولت است.

مصارف عمومی دولت در سه بخش قابل بررسی است. ابتدا هزینه‌ها که در مجموع ۱۶۹۰۵۰ میلیارد ریال است و شامل ۸۸۸۳۰ میلیارد ریال اعتبار دستگاه‌ها، ۳۹۸۴۴ میلیارد ریال اعتبارات ردیف‌های متفرقه و ۴۰۳۷۶ میلیارد ریال اعتبارات استانی است. بخش دوم مصارف عمومی دولت را تملک دارایی‌های سرمایه‌ای در مجموع به ارزش ۸۱۴۶۳ میلیارد ریال تشکیل می‌دهد که شامل اعتبارات دستگاه‌ها از این محل ۴۶۱۴۶ میلیارد ریال، اعتبارات ردیف‌های متفرقه ۱۹۳۱۴

ریال (حدود ۹ میلیارد دلار) مواجه است. این کسری از محل واگذاری دارایی‌های سرمایه‌ای به مبلغ ۴۴۷۰۷ میلیارد ریال (حدود ۵/۶ میلیارد دلار) و واگذاری دارایی‌های مالی به مبلغ ۲۷۱۰۵ میلیارد ریال (حدود ۳/۴ میلیارد دلار) تأمین می‌شود.

نسبت کسری بودجه دولت به کل بودجه عمومی ۲۲ درصد است که سهمی قابل توجه است و چنانچه در واگذاری دارایی‌های سرمایه‌ای و مالی ارقام موردنظر تأمین نگردد، کسری بودجه عمومی دولت در سال آینده می‌تواند مشکل‌زا باشد.

در تشریح درآمدها و هزینه‌های عمومی باید گفت، جمع منابع (درآمدها) در بودجه سال ۱۳۸۲ دولت ۹۷۲۳۸ میلیارد ریال و جمع مصارف (هزینه‌ها) ۱۶۹۰۵۰ میلیارد ریال است. درآمدها ۳۴ درصد منابع

دارایی‌های سرمایه‌ای به ارزش ۴۹۵۵۸ میلیارد ریال مربوط به ساختمان‌ها و سایر مستحقات، ۱۸/۴ درصد یا ۱۴۹۸۸ میلیارد ریال ماشین‌آلات و تجهیزات، ۱/۴ درصد یا ۱۱۲۴ میلیارد ریال سایر دارایی‌های ثابت، ۳۹ میلیارد ریال استفاده از موجودی انبار، ۸۹۴ میلیارد ریال (معادل ۱/۱ درصد) زمین و ۱۸/۳ درصد یا ۱۴۸۶۰ میلیارد ریال از سایر دارایی‌های تولیدنشده تأمین خواهد شد.

موضوع واگذاری و تملک دارایی‌های مالی در بودجه ۸۲ نیز قابل تأمل است. منابع حاصل از واگذاری دارایی‌های مالی در مجموع ۶۱۷۵۴ میلیارد ریال پیش‌بینی شده است که اقلام تشکیل‌دهنده آن شامل فروش اوراق مشارکت به ارزش ۵۴۰۰ میلیارد ریال (معادل ۸/۸ درصد)، استفاده از تسهیلات خارجی به میزان ۱۷۳۳۸ میلیارد ریال (معادل ۲۸ درصد)، استفاده از موجودی حساب ذخیره ارزی به میزان ۲۰۹۷۰ میلیارد ریال (معادل ۳۴ درصد)، دریافت اصل وام‌های خارجی دولت به میزان ۳ میلیارد ریال، وصولی از محل واگذاری شرکت‌های دولتی به میزان ۱۶۰۰۰ میلیارد ریال (۲۵/۹ درصد)، دریافت اصل وام‌های داخلی دولت به میزان ۱۹۳ میلیارد ریال (۰/۳ درصد) و برگشتی از پرداخت‌های سال‌های گذشته به میزان ۱۸۵۰ میلیارد ریال (۳ درصد) از واگذاری دارایی‌های مالی است.

لایحه بودجه سال ۱۳۸۲، شامل ارقام متنوعی است که بخش عمده آن را درآمد نفت خام تشکیل می‌دهد.

در لایحه بودجه عمومی دولت برای سال ۱۳۸۲، معادل ۹۷/۶ درصد واگذاری دارایی‌های سرمایه‌ای به ارزش ۱۲۳۱۳۵ میلیارد ریال (حدود ۴/۱۵ میلیارد دلار) از فروش نفت خام تحصیل خواهد شد. فروش ساختمان‌ها و تأسیسات به ارزش ۱۱۶ میلیارد ریال فقط ۰/۱ درصد، فروش واگذرای اراضی به ارزش ۲۷۴ میلیارد ریال فقط ۰/۲ درصد، فروش ماشین‌آلات و تجهیزات به ارزش ۴۳۰ میلیارد ریال حدود ۰/۴ درصد و فروش و واگذاری سایر دارایی‌های سرمایه‌ای به ارزش ۲۲۱۵ میلیارد ریال حدود ۱/۷ درصد از مجموع واگذاری دارایی‌های سرمایه‌ای را تشکیل خواهد داد. به عبارت دیگر درآمد حاصل از فروش نفت در ردیف واگذاری دارایی‌های سرمایه‌ای منظور شده و حدود ۳۷/۶ درصد بودجه دولت را تأمین مالی می‌کند.

به عقیده کارشناسان، تحصیل درآمد نفتی در حدود ۱۵/۴ میلیارد دلار قابل تحقق است، هر چند که این رقم از پیش درآمد نفتی برای سال ۱۳۸۲ در قانون برنامه سوم بیشتر است. اما در بخش تملک دارایی‌های سرمایه‌ای، در مجموع به ارزش ۸۱۴۶۳ میلیارد ریال، ارقام تشکیل‌دهنده قابل بررسی است. براساس لایحه بودجه سال ۱۳۸۲، معادل ۶۰/۸ درصد تملک

عمومی دولت را تأمین می‌کند و واگذاری دارایی‌های سرمایه‌ای ۴۴/۳ درصد یا ۱۲۶۱۷۰ میلیارد ریال و واگذاری دارایی‌های مالی ۲۷/۱ درصد یا ۶۱۷۵۴ میلیارد ریال از منابع عمومی دولت را تأمین می‌نماید.

به عبارت دیگر، واگذاری دارایی‌های سرمایه‌ای و مالی در مجموع ۶۶ درصد منابع عمومی دولت را تأمین خواهد کرد که شامل فروش نفت، ساختمان‌ها و تأسیسات، ماشین‌آلات و تجهیزات و سایر دارایی‌های سرمایه‌ای و نیز فروش اوراق مشارکت، تسهیلات خارجی، استفاده از موجودی حساب ذخیره ارزی و... در بخش دارایی‌های مالی است.

در همین حال در بخش مصارف، هزینه‌ها به مبلغ ۱۶۹۰۵۰ میلیارد ریال (۵۹/۳ درصد)، تملک دارایی‌های سرمایه‌ای به میزان ۸۱۴۶۳ میلیارد ریال (۲۸/۶ درصد) و تملک دارایی‌های مالی به میزان ۳۴۶۴۹ میلیارد ریال (۱۲/۱ درصد) قابل توجه است.

از آنجا که نظام بودجه‌نویسی در ایران از سال ۱۳۸۱ با تغییرات قابل توجهی همراه بوده، لازم است در خصوص تملک و واگذاری دارایی‌های سرمایه‌ای و مالی عنایت ویژه‌ای مبذول گردد.

براساس گزارش سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور، واگذاری دارایی‌های سرمایه‌ای در مجموع به ارزش ۱۲۶۱۷۰ میلیارد ریال در

ارقام اصلی این بخش شامل ۲۸ درصد استفاده از تسهیلات خارجی (۲/۱۶ میلیارد دلار)، ۳۴ درصد از محل استفاده از موجودی حساب ذخیره ارزی (۳/۶ میلیارد دلار) و ۲۵/۶ درصد وصولی از محل

واگذاری شرکت‌های دولتی (معادل ۲ میلیارد دلار) قابل توجه است.

چنانچه دولت در دستیابی به این منابع با موانعی روبه‌رو شود، بخش قابل توجهی از منابع

موردنیاز برای اداره بخش عمومی و اجرای پروژه‌های توسعه‌ای تأمین نخواهد شد.

اما در بخش مصارف، موضوع تملک دارایی‌های مالی به ارزش کل ۳۴۶۴۹ میلیارد ریال با توجه به سهم زیرمجموعه‌های تشکیل‌دهنده آن قابل بررسی است. معادل ۲۶ درصد تملک دارایی‌های مالی به ارزش ۹۰۰۰ میلیارد ریال مربوط به تملک سهام شرکت‌های دولتی، ۷/۲ درصد یا ۲۴۸۴ میلیارد ریال بازپرداخت اصل اوراق مشارکت، ۳ درصد یا ۹۱ میلیارد ریال پرداخت تعهدات هزینه‌ای معوقه سال‌های قبل، ۰/۷ درصد یا ۲۴۳ میلیارد ریال پرداخت تعهدات سرمایه‌ای معوقه سال‌های قبل، ۲/۱ درصد یا ۷۴۰ میلیارد ریال

پرداخت تعهدات اعزام زائران حج تمتع، ۱/۸ درصد یا ۶۵۰ میلیارد ریال بازپرداخت اصل تسهیلات سیستم بانکی و ۶۱/۹ درصد یا ۲۱۴۴۱ میلیارد ریال مربوط به بازپرداخت اصل وام‌های خارجی و

چنانچه ارقام پیش‌بینی شده برای کسب درآمد به ویژه درآمدهای مالیاتی، فروش و واگذاری شرکت‌های دولتی و میزان پیش‌بینی شده برای استفاده از تسهیلات خارجی به هر دلیلی تحقق پیدا نکند، بودجه سال ۱۳۸۲ با کسری بیش از میزان پیش‌بینی شده مواجه خواهد شد که منابع تأمین آن نامشخص است.

تعهدات (معادل ۲/۶۸ میلیارد دلار) است.

همان‌گونه که مشاهده می‌شود، دولت از محل واگذاری دارایی‌های مالی یا منابعی که کسب می‌کند، بیش از تملک دارایی‌های مالی (مصارف) وجوهی را به‌دست خواهد آورد که مابه‌التفاوت آن ۲۷۱۰۵ میلیارد ریال خواهد بود.

در بخش واگذاری و تملک دارایی‌های سرمایه‌ای نیز دولت درآمدی به میزان ۱۲۶۱۷۰ میلیارد ریال کسب می‌کند، در حالی که مصارف آن ۸۱۴۶۳ میلیارد ریال پیش‌بینی شده است. این منابع اضافی برای تأمین مابه‌التفاوت درآمدها و هزینه‌های عمومی لحاظ خواهد شد، هر چند که کسری این بخش ۷۱۸۱۲ میلیارد ریال است.

لازم به ذکر است که مجموع درآمدهای عمومی دولت در بودجه سال ۱۳۸۲ به میزان ۹۷۲۳۸ میلیارد ریال پیش‌بینی شده که ۷۲/۵ درصد یا ۷۰۴۹۵ میلیارد ریال آن را درآمدهای مالیاتی، ۱۰/۵ درصد یا ۱۰۲۹۰ میلیارد ریال

آن را درآمدهای حاصل از مالکیت، ۵/۳ درصد یا ۵۱۱۵ میلیارد ریال را درآمدهای خدمات و فروش کالا، ۱/۶ درصد یا ۱۵۴۸ میلیارد ریال را درآمدهای جرایم و

خسارات و ۱۰/۱ درصد یا ۹۸۷۱ میلیارد ریال آن را درآمدهای متفرقه تشکیل می‌دهد.

اما مجموع هزینه‌های عمومی ۱۶۹۰۵۰ میلیارد ریال است که ۳۷/۲ درصد یا ۶۲۹۱۸ میلیارد ریال آن برای جبران خدمات کارکنان، ۱۴/۷ درصد یا ۲۴۷۶۱ میلیارد ریال برای استفاده از کالاها و خدمات، ۲۱/۲ درصد یا ۳۵۸۳۹ میلیارد ریال برای یارانه‌ها، ۱۴/۸ درصد یا ۲۴۹۷۷ میلیارد ریال برای کمک‌های اجتماعی، ۴/۲ درصد یا ۷۰۴۸ میلیارد ریال برای کمک‌های بلاعوض، ۰/۲ درصد یا ۴۲۹ میلیارد ریال برای هزینه‌های اموال و دارایی و ۷/۷ درصد یا ۱۳۰۷۶ میلیارد ریال برای سایر هزینه‌ها اختصاص یافته است.

از میزان تورم سال جاری، افزایش می‌دهد. با این حال کارشناسان این رشد را مشروط بر آن که منابع درآمدی پیش‌بینی شده تحقق پیدا کنند، نه تنها خطرناک نمی‌دانند، بلکه به نفع اقتصاد کشور تلقی می‌کنند. زیرا که به افزایش فرصت‌های اشتغال و رونق فعالیت‌های اقتصادی کمک خواهد کرد.

با این حال کارشناسان تأکید دارند که قصور در واگذاری شرکت‌های دولتی و حفظ تصدی‌گری دولت به ضرر اقتصاد ملی خواهد بود و دولت می‌بایست تمامی تلاش خود را برای تسریع در خصوصی‌سازی به کار گیرد.

ایجاد ۵۰۰ هزار فرصت شغلی با حمایت مستقیم و غیرمستقیم دولت در سال آینده چندان بعید به نظر نمی‌رسد، مشروط بر آن که آرامش داخلی و منطقه‌ای بتواند به کاهش تنش‌های سیاسی و نیز گسترش اعتماد و اطمینان به رونق اقتصاد ملی - منطقه‌ای کمک کند.

به عقیده کارشناسان، درگیری‌های منطقه‌ای می‌تواند اثر منفی بر رونق اقتصاد ایران و پیش‌بینی‌های انجام شده در قالب بودجه سال ۱۳۸۲ داشته باشد.

آینده ۱۹/۹ درصد بیش از مصوبه بودجه سال جاری خواهد بود.

براساس گزارش سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور، خالص کسری بودجه سال آینده به میزان ۷۱۸۱۲ میلیارد ریال از محل مابه‌التفاوت ۴۴۷۰۷ میلیارد ریالی واگذاری و تملک دارایی‌های سرمایه‌ای و نیز مابه‌التفاوت ۲۷۱۰۵ میلیارد ریالی واگذاری و تملک دارایی‌های مالی تأمین خواهد شد. به این ترتیب استقراض از شبکه بانکی کشور برای تأمین کسری بودجه یا انتشار اسکناس منتهی است.

چنانچه ارقام پیش‌بینی شده برای کسب درآمد به ویژه درآمدهای مالیاتی، فروش و واگذاری شرکت‌های دولتی و میزان مورد پیش‌بینی برای استفاده از تسهیلات خارجی به هر دلیلی تحقق پیدا نکند، بودجه سال ۱۳۸۲ با کسری بیشتری روبه‌رو خواهد شد که منابع تأمین آن قابل پیش‌بینی نیست.

از سوی دیگر استفاده از موجودی حساب ذخیره ارزی به میزان ۲۰۹۷۰ میلیارد ریال (معادل ۲/۶ میلیارد دلار) منوط به کسب اجازه از مجلس شورای اسلامی است.

به عقیده کارشناسان، بودجه سال ۱۳۸۲ تا حدودی فشارهای تورمی را در جامعه گسترش خواهد داد، به ویژه آن که دولت مخارج عمومی را به منظور ایجاد تحرک اقتصادی بیش

درآمدهای اختصاصی دولت و هزینه‌های قابل پرداخت از محل این درآمدها برای سال ۱۳۸۲ به میزان ۴۲۳۴۳ میلیارد ریال برآورد شده است.

از نکات قابل توجه در لایحه بودجه سال ۱۳۸۲، رشد ارقام نسبت به مصوبه بودجه سال ۱۳۸۱ است. بر اساس گزارش سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور، جمع منابع عمومی دولت در بودجه ۸۲ نسبت به سال جاری ۱۸/۷ درصد رشد دارد که ناشی از ۱۷/۶ درصد افزایش در درآمدها، ۲۳ درصد رشد واگذاری دارایی‌های سرمایه‌ای و ۱۲/۳ درصد افزایش واگذاری دارایی‌های مالی است.

درآمدهای اختصاصی نیز ۲۸/۴ درصد افزایش می‌یابد و در نهایت جمع منابع بودجه عمومی دولت (با احتساب درآمدهای اختصاصی) ۱۹/۹ درصد بیش از مصوبه بودجه سال ۱۳۸۱ و بالاتر از میزان تورم اسام است.

در بخش مصارف نیز، مجموع مصارف عمومی دولت ۱۸/۷ درصد افزایش خواهد داشت که از رشد ۸/۶ درصد در هزینه‌ها، ۴۸/۱ درصد در تملک دارایی‌های سرمایه‌ای و ۱۷ درصد افزایش تملک دارایی‌های مالی ناشی می‌شود. با توجه به رشد ۲۸/۴ درصدی هزینه از محل درآمدهای اختصاصی، در نهایت جمع مصارف عمومی دولت در سال